

**RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA PEDAGOGIK KOMPETENSIYAGA OID ILMIY YONDASHUVLAR**

**Tuyg'unova Barno Nuriddin qizi**  
Oriental universiteti mustaqil izlanuvchisi

**Annotatsiya:** Ushbu tezisda rivojlangan xorijiy mamlakatlarda pedagogik kompetensiyalarga oid ilmiy yondashuvlarning tahlili haqida soʻz borgan.

**Tayanch soʻz va iboralar:** rivojlangan mamlakatlar, AQSh, Rossiya, kompetensiya, pedagogika.

Pedagogik kasbiy kompetensiya nuqtai nazaridan yondoshuv masalasida butun dunyo olim va mutaxassisleri oʻrtasida ilmiy munozara va bahslar davom etmoqda. AQSh va Yevropa mamlakatlari pedagogik olimlariga nisbatan Rossiya olimlari kasbiy kompetensiya masalalariga mukkasidan ketganligi yaqqol koʻrinadi. V.Slastenin, I.Isaev va boshqalar tomonidan yozilgan “Pedagogika” oʻquv qoʻllanmasining 3-bobi “Pedagogning kasbiy kompetensiyasi”ga bagʻishlanib, bu tushuncha va mahorati haqida fikrlar beradi. Mualliflarning taʼkidlashicha, pedagogika kompetensiya tizimi, amaliy va nazariy tayyorgarligi, pedagogning kasbiy kompetensiyasi kasbi boshqaruvchi va shakllantiruvchi xususiyatga ega. Shaxs shakllanishini boshqarish kompetentlikni talab qiladi. Bu oʻzida oʻqituvchining nazariy va amaliy tayyorgarligini jamlagan holda uning kasbiy mahoratini namoyish qiladi. U yoki bu kasb yoʻnalishi boʻyicha oʻqituvchining malakaviy tasnifi pedagog kompetensiyasi modeli meʼyorlari bilan oʻlchanadi, deb yozadilar.

V.A.Bolotov va V.V.Serikovlarning fikriga koʻra, kompetensiya nuqtai nazaridan yondoshuv talabning bilimdonligini emas, balki muammolarni hal qila olish qobiliyatini koʻrsatadi va eng birinchi darajadagi zarur qobiliyat deb baholaydi.

Ye.V.Bondorevskaya va S.V.Kulnevichning ilmiy ishlarida talabalar yigʻadigan kompetensiya unsurlari faqat asosiy maqsadga, pedagogik faoliyat olib borish uchun yoʻnaltirilishi yoki zarur boʻlishi lozim deb hisoblaydi.

V.S.Yelegina va S.M.Poxlebaev tomonidan Rossiyaning “Fundamentalnoe issledovanie” jurnalining 2012-yil 3-sonida eʼlon qilingan “Kompetentnostnyy podxod k organizatsii obucheniye studentov v pedagogicheskom vuze» ilmiy maqolasida kompetensiyaga yoʻnaltirilgan taʼlim sharoitida talaba oʻz faoliyatidan ijodiy natija oladi va shu bilan birgalikda, muvaffaqiyat qozonishning usullari, yoʻllari, metodlari, yondashuvlari va uslublarini oʻzlashtirib oladi.

Chuqur islohotlarni, modernizatsiyalashni talab qiladigan zamonaviy taʼlim oʻz-oʻzidan kompetensiya nuqtai nazaridan yondoshuv masalasini koʻndalang qilib qoʻyadi. Bu albatta, kasb jihatdan kompetentligi boʻlgan boʻlajak oʻqituvchini tayyorlashni talab qiladi. Taʼlimning asosiy maqsadi oʻrganuvchida ijtimoiy zarur sifatarni va kompetensiyani, shaxs sifatida oʻz-oʻzini anglash, oʻz bilimlarini doimiy oshirib borish, oʻz-oʻzini boshqarib borish va faollashib borishni shakllantiradi.

Albatta, bu mavzuning oʻrganilganligi darajasini koʻplab xorijiy va mamlakatimizdagi oliy va mutaxassislar tomonidan olib borilayotgan ilmiy izlanishlarda koʻrishimiz mumkin. Agar biz AQSh oliy pedagogik taʼlimi tizimi faoliyatiga nazar tashlamoqchi boʻlsak, B.D.Vulfson, T.N.Kurilova, Z.A.Malkova va boshqalarning ilmiy ishlarini, agar AQSh pedagogik taʼlimining maqsadlari haqida bilmochi boʻlsak, N.D.Nikandorova, V.Ya.Pilipovskiy, boʻlgʻusi oʻqituvchilarning kasbiy pedagogik taʼlimi boʻyicha G.G.Agapova, O.O.Borovikova, V.S.Budenko va boshqalarning ishlarini, AQSh oʻqituvchilarining malaka oshirish tizimi haqida esa V.B.Gargay, N.I.Kustinova va boshqalarning ishlariga nazar tashlasak, maqsadga muvofiq boʻladi. Yuqorida nomlari tilga olingan olimlarning ilmiy ishlaridan Rossiya va AQSh taʼlim tizimi bir-birini toʻldirib boyitganligini tasavvur qilishimiz mumkin. AQSh, Kanada, Avstraliya va bir qator Yevropa mamlakatlarida pedagogik kadrlar tayyorlashning uzluksiz tizimi yaratilganligi koʻzga tashlanadi va ular bu muammoni maʼlum bir tizimga solib keng oʻrganmoqdalar.

AQShda Kompetensiyaviy yondoshuvning falsafiy asoslari masalasida, ularning global maqsad va vazifalari, tashkiliy tizimi, mohiyati, ta'lim standartlari, sifati, ta'limning sifatini nazorat qilish, oliy pedagogik maktablarning faoliyatini aks ettirgan mualliflar M.Apple, D.Armstrong, D.L.Ball, D.Barnes, F.Baumgartner, M.Cochran-Smith, D.K.Cochan, L.Darling-Hammond, S.Feiman-Nemser, A.D.Glenn va boshqalar.

Mamlakatimiz uzluksiz ta'lim tizimining ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish, uni amalga oshirish hozirgi davr istiqbol talablaridan amaliyotchi o'qituvchilar yetarli hamda samarali foydalana olmayaptilar. Buning asosiy sabablari malaka oshirish muammolari yetarli darajada tadqiq etilmaganligida, faqat sanoqli olimlarga kompetensiya nuqtai-nazaridan yondoshuvga e'tibor qaratganligidadir deb hisoblash mumkin.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Yo'ldoshev N.Q. va b. Menejment va marketing asoslari: o'quv qo'llanma /Q.N.Yo'ldoshev, M.M. Azlarova, G. Y. Xo'djamuratov – Toshkent: Iqtisodiyot. – 2012, 258 bet.
2. Yo'ldoshev, N.K. Menejment: darslik / N.K. Yo'ldoshev, G.E. Zaxidov. – Toshkent: – “O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati” nashriyoti, 2018. – 392 bet.
3. Zayavitdinova N.M. Menejment: o'quv qo'llanma / N.M. Zayavitdinova, D.M. Artikova, S.Sh. Xodjiyeva, – Toshkent: “Turon Nashriyot”, 2021. – 160 bet.
4. Axmedova M. Pedagogik kompetenetlik. Uslubiy qo'llanma, Toshkent-2018